

Nr 21.

Utlåtande i anledning av väckt motion om bidrag ur kyrkofonden för avlöning av föreståndare vid vissa institutioner.

Första lagutskottet har till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 372, av herr *Johnsson* i Stockholm. I motionen hemställes, beträffande föreståndar- eller direktorstjänsterna i de olika diakonissanstalerna, diakonanstalten Stora Sköndal, stadsmissionen i Stockholm samt missions- och diakonistyrelsen, att riksdagen ville ingå till Kungl. Maj:t med hemställan att överväga, i vilken mån nämnda institutioner kunde erhålla bidrag ur kyrkofonden för avlöning av sina föreståndare, och att inkomma till riksdagen med förslag i ärendet.

Motionären anför, att dessa föreståndare och direktorer, vilka samtliga äro präster, helt avlönas av på frivillig väg insamlade medel. Vidare framhåller motionären att, eftersom nämnda institutioner och deras föreståndare var för sig utföra en gärning, som i eminent grad är en rikskyrklig angelägenhet, det synes vara rättvist både mot institutionerna, deras understödjare och prästerna, att åtminstone en väsentlig del av deras lön finge utgå ur kyrkofonden. Detta skulle innebära att insamlade medel finge användas för verksamheten utan att behöva mer än delvis tagas i anspråk för löner. Slutligen föreslår motionären att för varje föreståndares avlöning ur kyrkofonden måtte utgå så stort belopp som motsvaras av lönen för stiftsadjunkter.

Beträffande vad motionären i övrigt anført till stöd för sitt yrkande får utskottet hänvisa till motionen.

Allmän inledning.

Inom den kyrkliga organisationen finnes ett flertal olika prästerliga befattningar och anställningar.

De högsta chefstjänsterna inom den lokala prästerliga organisationen äro biskopstjänsterna. I övrigt märkas i första hand församlingsprästerna, till vilka räknas domprostar, kyrkoherdarna i de territoriella församlingarna samt komministrar, kyrkoadjunkter och pastoratsadjunkter. Inom stiftet finnas vidare anställda präster med speciella tjänsteuppgifter, nämligen stiftsadjunkter och kontraktsadjunkter. Utöver de förut nämnda prästerliga befattningarna i de territoriella pastoraten finnas med dessa i viss mån likställda, särreglade tjänster såsom pastorstjänsterna i de svenska utlandsförsamlingarna, amiralitets- och garnisonspastorstjänster m. m. Ytterligare finnes ett antal prästerliga anställningar, såsom dövtumspräster, fångvårdspräster, präster inom försvarsväsendet m. fl.

Av särskild betydelse i detta sammanhang äro tre kyrkliga organ, nämligen Svenska kyrkans missionsstyrelse, Svenska kyrkans diakonistyrelse och Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse.

Missionsstyrelsen, som verkar för evangelii spridning bland icke kristna folk, bedriver verksamhet på fem fält. På dessa fält verka en biskop, ett par prostar, ett flertal präster och åtskilliga andra missionsarbetare med olika kvalifikationer. I missionsstyrelsens tjänst finnes i hemlandet ett flertal sekreterare. Den främste av dessa bär titeln missionsdirektor och skall vara präst i svenska kyrkan. Medel till verksamheten erhålles på frivillig väg.

Svenska kyrkans diakonistyrelse är en central för frivillig verksamhet inom kyrkan. Den har till uppgift att verka för en rikare utveckling av församlingslivet och den kristliga kärleksverksamheten inom kyrkan. I styrelsens tjänst äro flera sekreterare anställda, varav en förste sekreterare, benämnd direktor. Denne skall vara präst i svenska kyrkan. Verksamheten finansieras genom frivilliga gåvor och ett årligt anslag ur kyrkofonden. Under styrelsen sorterar även Svenska kyrkans lekmannaskola i Sigtuna. Skolans föreståndare skall vara präst i svenska kyrkan.

Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse, som har skapats genom en utbrytning från missionsstyrelsen, utövar svenska kyrkans verksamhet bland sjömän och andra landsmän i utlandet — däri dock ej inbegripet vården av de svenska församlingarna i utlandet. Verksamheten finansieras väsentligen genom frivilliga medel. Dock erhåller sjömansvårdsstyrelsen från kyrkofonden bidrag till avlönandet av nio sjömanspastorer och en präst i Argentina.

I anslutning till kyrkan arbeta även fem *diakonianstalter*, nämligen Ersta diakonissanstalt i Stockholm, Samariterhemmet i Uppsala, Vårsta diakonissanstalt i Härnösand, Göteborgs diakonissanstalt och diakonanstalten å Stora Sköndal vid Stockholm. Dessa anstalters verksamhet finansieras huvudsakligen genom frivilliga medel. Anstalternas föreståndare skola vara präster i svenska kyrkan.

Diakoniarbete utföres även av *Stockholms stadsmission*. Verksamheten finansieras väsentligen genom frivilliga medel. Föreståndaren skall vara präst i svenska kyrkan.

Samtliga här nämnda direktorer och föreståndare äga rätt att åtnjuta prästerlig tjänstårsberäkning samt äro berättigade till emeritilön.

Prästerskapets avlöningsförhållanden m. m.

Alltsedan medeltiden och in i senare tid har prästerskapet, d. v. s. biskopar och församlingspräster, avlönats, förutom genom upplåtelse av boställen, med tionde och vissa andra avgifter. De sålunda utgående löneförmånerna växlade betydligt alltefter församlingarnas bördighet och efter skördeutfallet. På åtskilliga ställen voro lönerna alltför ringa, medan de på andra stego till betydlig storlek. I syfte att åstadkomma en utjämning av avlöningsförhållandena fann man sig vid 1800-talets mitt böra avskilja vissa överflödiga inkomster från de tjänster med vilka de voro förenade för att kunna överflytta dem till andra. Härom utfärdades år 1862 en kunglig förordning. Vid

tillämpningen av förordningen uppstod ett visst överskott, som från 1868 skulle inlevereras till prästerskapets löneregleringsfond. För överskottet på den myckenhet skog som på vissa ställen förefanns inrättades år 1876 de ecklesiastika bostälленas skogsfond.

Det äldre avlöningssystemet avskaffades för församlingsprästerskapets del genom 1910 års prästlöneregleringslagar. Prästtjenden och därmed likställda avgifter indrogos till statsverket och avskrevos, men kyrkan erhöi i princip full ersättning med uträknat belopp, vilket av statsverket inbetalades till en ny fond, *kyrkofonden*. Prästgården skulle användas såsom prästens bostad och den kontanta lönen i närmare angiven ordning bestridas genom pastoratets avlöningstillgångar och församlingsavgifter; överskott skulle ingå till kyrkofonden och underskott täckas därifrån. Till kyrkofonden överfördes prästlöneregleringsfonden och de ecklesiastika bostälленas skogsfond ävensom vissa andra ecklesiastika fonder och kapitaltillgångar. Vidare skulle dit ingå bland annat ersättning för indragen tionde och andra avgifter till prästerskapet m. m. samt arrende av bostälлен, varöver Kungl. Maj:t disponerat med stöd av 1862 års förordning, ävensom skogsmedel från alla bostälлен med vissa undantag. Liksom de båda äldre fonderna skulle kyrkofonden förvaltas av statskontoret utan sammanblandning med andra medel.

Beträffande biskoparnas avlöning fastställdes 1936 helt nya bestämmelser. Samtliga lönetillgångar överfördes till kyrkofonden, som i stället har att svara för utbetalandet av bestämda penninglöner.

De för närvarande gällande bestämmelserna om *församlingsprästernas avlöning* finnas, på grundval av 1910 års prästlöneregleringslag samt ett betydande antal senare tillkomna specialförfattningar, sammanförda i reglementet den 15 februari 1935 för prästerskapets avlöning.

Till bestridande av de för kyrkoherde och komminister fastställda lönerna ävensom ersättning och arvode åt kyrkoadjunkt användas i första hand avkastningen av pastoratets prästlönetillgångar och i andra hand församlingsavgifter. Med prästlönetillgångar avses lönebostälлен och därtill knutna fonder m. m. Skulle prästlönetillgångarna lämna överskott skall hälften av detta inlevereras till kyrkofonden. Räcker icke avkastningen av prästlönetillgångarna till täckande av prästlönekostnaderna har pastoratet att efter vissa bestämda grunder utdebitera församlingsavgifter. Denna utdebitering är maximerad. Skulle icke ens detta förslå äger pastoratet för vad ytterligare erfordras erhålla tillskott ur kyrkofonden.

Kyrkofonden upplades den 1 januari 1914 enligt föreskrift i lagen den 9 december 1910 om kyrkofond. Denna lag har ersatts av lagen den 30 augusti 1932 om kyrkofond. Till kyrkofonden överfördes 1914, som ovan nämnts, de tillgångar, som förut legat fonderade i prästerskapets löneregleringsfond och de ecklesiastika bostälленas skogsfond, varjämte sedermera även vissa andra fonderade medel överlämnats till kyrkofonden. När fonden upplades, utgjorde dess kapital 8,14 miljoner kronor.

I det följande kommer att lämnas en översikt dels över kyrkofondens inkomster, varvid för varje slag av inkomst anges storleken av densamma budgetåret 1949/50, dels ock, i den mån det i detta sammanhang kan äga betydelse, över fondens utgifter.

Kyrkofondens inkomster, som sagda budgetår utgjorde i runt tal 26,6 miljoner, bestå i huvudsak av *dels* ersättning från statsverket för varje år för prästerskapets till statsverket indragna tionde m. m., cirka 5 miljoner, *dels* inkomster av allmänna kyrkohemman m. m., omkring 770 000 kronor (kostnaderna för dessa hemman uppgingo till väsentligt högre belopp), *dels* överskott å avkastningen av pastoratens prästlönetillgångar, cirka 500 000 kronor, *dels* allmän kyrkoavgift, vilken utgöres av varje pastorat i förhållande till det antal skattekrönor, för vilket församlingsavgifter, där så erfordras, skola erläggas till pastoratet, närmare 16 miljoner kronor, *och dels* ränta och annan vinst å kyrkofondens tillgångar m. m., omkring 3 miljoner kronor.

Utgifterna utgöras, med ovan angiven begränsning, av *dels* avlöning till biskoparna med visst undantag, *dels* ålderstillägg, dyrtidstillägg m. fl. tillägg och gottgörelser till församlingspräster, *dels* tillskott till pastorats prästlönekostnader, *dels* stifts- och kontraktsadjunkternas avlöning, *dels* emeritilöner åt biskopar och präster enligt emeritilönelagen, *dels* familjepension för efterlevande till präster *och dels* avlöning till utlandspastorerna. Dessutom utgår ur kyrkofonden det ovan omtalade bidraget till sjömansvårdsstyrelsen för avlöning till sjömanspräster.

Såsom inledningsvis antytts har diakonistyrelsen genom beslut av Kungl. Maj:t erhållit möjlighet att utfå ett mindre, årligt anslag ur kyrkofonden såsom bidrag till avlönande av och till resekostnadsersättning åt vissa hos styrelsen anställda sekreterare, dock ej i princip till direktorn. Styrelsen begagnar sig emellertid för närvarande icke av denna möjlighet.

Jämlikt lag den 28 juni 1935 om emeritilöner för vissa prästmän i *tedande ställning i missionens och diakoniens tjänst* kunna samtliga av motionären här ovan nämnda direktorer och föreståndare jämte föreståndaren för lekmannaskolan i Sigtuna och sekreteraren i sjömansvårdsstyrelsen, på sätt och villkor, som stadgas i fråga om ordinarie tjänsteinnehavare i emeritilönelagen, komma i åtnjutande av emeritilön, utgående ur kyrkofonden.

Här må slutligen erinras om att 1949 års riksdag i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 2, med vissa avvikelser godkände de i propositionen upptagna nya grunder för avlöningen av präster m. m. Propositionen, som grundade sig på ett av 1946 års prästlönekommitté avgivet betänkande (SOU 1948: 44), berörde icke nu ifrågavarande direktors och föreståndares avlöningsförhållanden.

Nu ifrågavarande institutioners verksamhet m. m.

I det följande skall närmare beröras den rättsliga karaktären av de institutioner, varom i förevarande ärende är fråga, dessa institutioners verksamhet och finansieringen därav.

Missionsstyrelsen.

Efter framställning till Kungl. Maj:t av 1868 års allmänna kyrkomöte utarbetades förslag till stadgar rörande en från den svenska kyrkan utgående verksamhet för evangelii spridning bland icke kristna folk. 1873 års kyrkomöte hemställde om sådan ändring i förslaget beträffande finansieringen av verksamheten att vid särskild årlig missionshögtid kollekt skulle upptagas till förmån för missionsaken. Kungl. Maj:t fastställde den 24 augusti 1878 stadgar för missionsstyrelsen, vilka i nyss nämnt hänseende överensstämde med vad kyrkomötet hemställt. Dessa stadgar blevo i reviderat skick ånyo fastställda den 31 december 1915 samt ha därefter erhållit ändrad lydelse den 12 maj 1933 och den 22 oktober 1937. År 1933 utbröts från missionsstyrelsen svenska kyrkans verksamhet bland svenska sjömän och andra landsmän i utlandet och lades under sjömansvårdsstyrelsen. Enligt de nu gällande stadgarna skall årligen i alla rikets kyrkor två gånger upptagas kollekt för missionsverksamheten och jämte de frivilliga gåvor, som i övrigt lämnas till kyrkan för detta ändamål, redovisas till missionsstyrelsen. Styrelsen äger förordna och avlöna bland annat den ovan nämnde missionsdirektorn. Såsom framgår av den föregående redogörelsen utgår icke något bidrag ur kyrkofonden till missionsstyrelsen.

Diakonistyrelsen.

Vid 1908 års allmänna kyrkomöte motionerades om inrättande av en diakonistyrelse för svenska kyrkan m. m. Motionären anförde, att den föreslagna diakonistyrelsen i likhet med missionsstyrelsen skulle vara hänvisad till frivilliga gåvor såsom underlag för sin verksamhet. Kyrkomötet, som biföll motionen, hemställde att Kungl. Maj:t måtte medgiva, att denna styrelse finge för sin verksamhet årligen upptaga en kollekt i alla rikets kyrkor. Stadgar för styrelsen antogos av 1910 års kyrkomöte och fastställdes den 9 december samma år av Kungl. Maj:t. Stadgarna ha ändrats den 28 januari 1938 och den 1 augusti 1940. För närvarande upptages en årlig kollekt i alla rikets kyrkor till främjande av den verksamhet, diakonistyrelsen har att utöva. Styrelsen äger antaga och avlöna bland andra ovan nämnde direktor. Förutom det ovan omtalade bidraget till vissa av styrelsens sekreterare utgå icke några anslag ur kyrkofonden till diakonistyrelsen.

Diakonissanstalterna i Stockholm, Härnösand och Göteborg, diakonanstalten å Stora Sköndal och Samariterhemmet i Uppsala omhänderhas samtliga av enskilda sällskap. De ha dock av Kungl. Maj:t fastställda stadgar.

Svenska diakoniss-sällskapets stadgar ha senast fastställts den 22 oktober 1937. Sällskapetets ändamål är att genom dess i Stockholm stiftade diakonissanstalt till församlingens tjänst för sjukas, nödlidandes eller eljest hjälpbehövandes vård och undervisning fostra och utbilda kristliga kvinnor av evangelisk-lutherska bekännelsen. Sällskapet driver bl. a. ett sjukhus i Stockholm och ett epileptikerhem i Nacka. Verksamheten finansieras huvudsakligen genom årsavgifter, kollektioner och andra gåvor samt inkomster av verksamheten. Sällskapet åtnjuter icke anslag ur kyrkofonden. Sällskapetets styrelse utser föreståndare, vilken avlönas av sällskapet.

Samariterhemmets uppgift är såväl att i egna hem och anstalter utöva en tjänande gärning som att i samband därmed utbilda diakonissor och församlingssystrar. Anstalten driver bl. a. ett kroppssjukhus till vars drift utgår bidrag från landsting. Verksamheten i övrigt finansieras genom kollektioner, gåvor, bidrag från en anstaltens understödsförening och inkomster från verksamheten. Något bidrag ur kyrkofonden utgår ej. Anstaltens styrelse utser föreståndare. Denne avlönas av anstalten.

Stiftelsen *Vårsta diakonissanstalt*, Härnösand, har till ändamål att fostra och utbilda kristliga kvinnor tillhörande den svenska kyrkan, företrädesvis till tjänst åt norrländska församlingar för sjukas, vilsekomnas eller eljest hjälpbehövandes omvårdnad. Stiftelsen driver bl. a. ett epileptikerhem. Stiftelsens styrelse utser föreståndare, vilken avlönas med stiftelsens medel. Dessa inflyta väsentligen genom kollektioner och andra gåvor samt i form av inkomster av verksamheten. Stiftelsen erhåller icke något bidrag från kyrkofonden.

Stadgar för *Göteborgs diakonissällskap* ha fastställts den 24 april 1942. Sällskapet har till ändamål att genom dess i Göteborg inrättade diakonissanstalt (belägen å Bräckö) och till denna anstalt anslutna inrättningar till församlingens tjänst för sjukas, nödlidandes eller eljest hjälpbehövandes vård fostra och utbilda därtill lämpliga kvinnor. Medel till verksamheten inflyta huvudsakligen genom kollektioner, andra gåvor, årsavgifter och inkomster av verksamheten. Sällskapetets styrelse utser och avlönar föreståndare för diakonissanstalten. Sällskapet erhåller icke något bidrag ur kyrkofonden.

Enligt de av Kungl. Maj:t den 17 november 1950 senast fastställda stadgarna för *Svenska diakonsällskapet* är dess huvuduppgift att genom sin diakonskola vid diakonanstalten Stora Sköndal till svenska kyrkans tjänst fostra och utbilda unga män till diakoner, som äro skickade att hava omvårdnad om sjuka, nödlidande och på annat sätt hjälpbehövande eller att

biträda i kyrklig församlingvård. I anslutning till denna uppgift mottager sällskapet å egna hem och anstalter sjuka och nödställda, driver egna sjukhus samt söker på lämpligt sätt främja dylik verksamhet. Sällskapets styrelse utser föreståndare för anstalten och sällskapets övriga verksamhet. Denne kallas direktor och avlönas av sällskapet. Verksamheten finansieras väsentligen genom årsavgifter, kollekt, andra gåvor och inkomster från verksamheten. Bidrag ur kyrkofonden utgår icke till sällskapet.

Stockholms stadsmission utgöres av ett sällskap, för vilket stadgar senast stadfästes den 22 oktober 1937. Sällskapet har till ändamål att i nära anslutning till förhandenvarande kyrkliga förhållanden främja kristna insatser till folkets bästa och att därvid huvudsakligast verka för barns och ungdoms vård och fostran eller utbildning samt hjälp och vård åt behövande ålderstigna, sjuka eller lytta. Sällskapet bedriver en omfattande verksamhet såväl i som utom Stockholm, omslutande bl. a. ungdomsskolor, hem för frigivna och alkoholisthem. Verksamheten finansieras huvudsakligen genom kollekt, andra gåvor, donationer m. m. samt inkomster av de olika verksamhetsgrenarna och årsavgifter. Sällskapets styrelse väljer föreståndare för ledning och vård av stadsmissionens verksamhet. Denne avlönas av sällskapet. Bidrag ur kyrkofonden utgår icke till verksamheten.

Slutligen må här erinras om vad departementschefen anförde i den *proposition*, som låg till grund för den ovan omtalade *lagen om emeritilöner för vissa prästmän i ledande ställning i missionens och diakoniens tjänst*.

Departementschefen yttrade bl. a.

För egen del har jag icke kunnat undgå att finna, att ifrågavarande befattningshavares arbetsuppgifter i mångt och mycket äro besläktade med det territoriella prästerskapets och att över huvud taget vederbörande institutioners verksamhet är av stor betydelse för kyrkan i dess helhet. I vissa hänseenden hava för övrigt befattningarna — — — officiellt likställts med prästerlig tjänst inom svenska kyrkan. Vad nyss anförts utgör stöd för den uppfattningen, att emeritilön bör kunna tillgodokomma ifrågavarande befattningshavare.

Väl kan emot förslaget åberopas nödvändigheten av att iakttaga en av hänsynen till kyrkofondens ekonomi betingad återhållsamhet vid prövandet av förslag, som innebära en belastning av kyrkofonden med utgifter för nya ändamål. Då det emellertid här gäller allenast ett fåtal bestämt angivna befattningar och för övrigt sannolikheten talar för att icke alla de befattningshavare, varom här är fråga, komma att erhålla emeritilön såsom innehavare av vederbörande befattning, kan enligt mitt förmenande detta skäl icke tillmätas avgörande betydelse vid bedömandet av den föreliggande frågan. Jag anser mig därför böra förorda, att emeritilön må kunna utgå till vissa prästmän, som i ledande ställning stå i missionens eller diakoniens tjänst inom den svenska kyrkan.

I detta sammanhang vill jag framhålla, att den omständigheten, att emeritilön må komma att beredas ovan uppräknade befattningshavare, icke bör för framtiden kunna åberopas såsom skäl för beredande av samma förmån åt andra befattningshavare.

Tidigare framställningar om bidrag ur kyrkofonden.

Alltsedan 1920 ha framställningar gjorts hos Kungl. Maj:t om bidrag ur kyrkofonden till avlöning åt vissa eller alla nu ifrågavarande direktorer och föreståndare. För de under senare år gjorda framställningarna redogöres i de här nedan intagna yttrandena.

Yttranden.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionen från kammarkollegiet, statskontoret samt Svenska kyrkans missionsstyrelse och diakonistyrelse.

Kammarkollegiet yttrar:

»I anledning av en vid 1946 års kyrkomöte väckt motion anhöll kyrkomötet i skrivelse till Kungl. Maj:t den 5 december 1946, att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt den då arbetande 1946 års prästlönekommitté att uppgöra förslag till löneplan för i diakoniverksamheten anställda prästmän samt att Kungl. Maj:t med ledning därav måtte framlägga förslag om att dessa prästmän skola avlönas från kyrkofonden.

I ett av kammarkollegiet den 6 november 1948 häröver avgivet utlåtande hemställde kollegiet, att framställningen icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.»

Sistnämnda yttrande var av följande lydelse:

»Kyrkomötets framställning vidrör en fråga av stor principiell betydelse, nämligen i vad mån genom kyrkofonden — i realiteten genom skattemedel (den allmänna kyrkoavgiften) — böra bestridas kostnader för sådan frivillig kyrklig och kyrkligt social verksamhet, som innefattas i begreppet diakoni. Detta måste för närvarande betecknas såsom en för kyrkofonden främmande uppgift. Det är visserligen sant, att genom lagen den 28 juni 1935 (nr 445) möjlighet öppnats att bereda vissa prästmän i ledande ställning i missionens och diakoniens tjänst, bland annat föreståndarna för ifrågakomna fem diakonianstalter, emeritilöner ur kyrkofonden. I det fallet förelåg emellertid ett speciellt förhållande, i det att en tillfredsställande pensionering av vederbörande befattningshavare eljest icke syntes kunna ordnas utan kännbar inskränkning i redan utövad missions- och diakoniverksamhet. I detta läge ansågs ett stöd från kyrkofondens sida motiverat, men hur restriktivt man bedömde saken framgår av departementschefens uttalande vid lagens framläggande för riksdagen, att den omständigheten, att emeritilön kunde komma att beredas de ifrågavarande befattningshavarna, icke borde för framtiden kunna åberopas såsom skäl för beredande av samma förmån åt andra befattningshavare.

Erinras bör vidare, att sedan 1941 års kyrkomöte i underdånig skrivelse, nr 19, anhållit om utredning dels av frågan, i vad mån diakonianstalterna snarast möjligt måtte kunna för avlöning av sina prästerliga befattningshavare tillerkännas bidrag ur kyrkofonden, dels ock av frågan, om vilka åtgärder som borde vidtagas för att åvägabringa en diakonatets fastare anknytning till den kyrkliga organisationen, vid det med anledning härav åt professorn Dick Helander givna och av denne fullgjorda uppdraget att verkställa utredning rörande förhållandet mellan kyrka och diakoni i Sverige och att framlägga förslag till omorganisation av diakonien, i de från ecklesiastik-

departementet lämnade direktiven för utredningen synes ha angivits, att det icke vore att räkna med några åtgärder, som skulle medföra utgifter för kyrkofonden. I Helanders förslag ha icke heller upptagits några bestämmelser i sådant syfte.

I dagens läge synes ett bifall till kyrkomötets nu föreliggande framställning särskilt ägnat att väcka betänkligheter. På dagordningen står en genomgripande omläggning av hela prästlönesystemet. Verkningarna därav i fråga om kyrkofondens ställning kunna icke nu fullt överblickas. Då bidraget till finansieringen av prästerskapets avlöning alltjämt torde komma att utgöra kyrkofondens centrala uppgift, synes det under sådana förhållanden knappast välbetänkt att nu ikläda kyrkofonden nya engagemang, vilka, även om de för stunden ej skulle betyda någon mera avsevärd belastning för fonden, med hänsyn till sin principiella innebörd dock i en framtid kunna tänkas få mera vittgående konsekvenser.»

Kammarkollegiet anför vidare:

»Sedermera anhöll kyrkomötet i skrivelse den 7 december 1948, nr 20, att Kungl. Maj:t, såframt kyrkofonden därtill lämnade tillgång, måtte i samband med proposition om nya bestämmelser om avlöning åt präster framlägga förslag om att direktorn vid diakonistyrelsen, föreståndarna vid diakonissanstalterna Ersta, Samariterhemmet, Vårsta och Bräckö samt direktorn vid diakonanstalten Stora Sköndal skola avlönas från kyrkofonden och därjämte erhålla de särskilda avlöningsförmåner, som kunna komma att tillerkännas prästerliga befattningshavare i övrigt.

Förslag till reglering av de i 1948 års kyrkomötesskrivelse avsedda prästmäns löneförhållanden framlades icke i samband med Kungl. Maj:ts proposition (nr 204) till 1949 års riksdag om nya grunder för avlöningen av präster m. m., och icke heller vid den fortsatta utredningen av sistnämnda fråga ha diakoniprästernas löneförhållanden behandlats. Däremot har kammarkollegiet genom nådig remiss den 17 februari 1950 anbefallts avgiva utlåtande över kyrkomötets sist berörda framställning, därvid bilagts handlingarna till 1946 års kyrkomötesskrivelse. Sagda remiss, som lämpligen icke synes böra besvaras förrän frågan om prästerskapets lönereglering definitivt lösts, är fortfarande beroende på kammarkollegiets handläggning.

Till den del förevarande motion avser de vid diakoniverksamheten anställda prästerna är sålunda frågan om kyrkofondens anlitande till deras avlöning föremål för utredning. Det må erinras, att bidrag från kyrkofonden på grund av Kungl. Maj:ts särskilda beslut sedan den 1 juli 1937 till ett belopp av 14 000 kronor för år anvisats till avlöning av vissa hos diakonistyrelsen anställda sekreterare, dock att, på grund av tidigare gällande maximering av det anslag — till avlöning av stifts- och kontraktsadjunkter — varifrån nämnda belopp skolat bestridas, dylikt bidrag för vissa år icke kunnat utgå.

Sedan maximeringen upphävts och i Kungl. Maj:ts av riksdagen godkända proposition nr 64 år 1947 anslag för ifrågavarande ändamål beräknats, torde hinder ej längre föreligga för att bidraget utbetalas till diakonistyrelsen. Enligt vad kollegiet inhämtat har framställning härom hitintills icke gjorts av styrelsen.

Vad härefter angår direktorn vid missionsstyrelsen gjorde denna styrelse på sin tid liksom diakonistyrelsen framställning hos Kungl. Maj:t om bidrag ur kyrkofonden till avlöning av de hos styrelserna anställda prästerliga sekreterarna. I ett häröver den 14 maj 1937 avgivet utlåtande anförde kollegiet följande:

Beträffande däremot missionsstyrelsen torde dess verksamhet, om än av stor vikt och betydelse, näppeligen och i allt fall icke i samma grad som diakonistyrelsens vara jämförlig med församlingsprästernas. Enligt de av Kungl. Maj:t fastställda stadgarna skall missionsstyrelsens verksamhet bestå i kristendomens spridning bland icke kristna folk. Även den inom hemlandet bedrivna verksamheten synes hava till syfte att befordra denna missionsverksamhet. Därutöver synes styrelsens verksamhet vara inriktad på omvårdnad av svenska sjömän i utländska hamnar och över huvud taget av landsmän i utlandet. Såsom av det föregående framgår har riksdagen år 1932 uttalat, att kostnaderna för avlönande av sjömans- och utlandspräster icke böra bestridas av kyrkofondens medel. På grund av vad sålunda anförts och då ifrågavarande anslag jämväl enligt ordalydelsen i 6 § 5) i kyrkofondslagen bör komma själavården inom riket till godo, anser kollegiet sig böra avstyrka missionsstyrelsens förevarande framställning.

Avlöningen till utlands- och sjömanspräster bestridas väl numera, enligt lag den 28 november 1941, nr 909, om ändrad lydelse av 3 och 6 §§ lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond, av kyrkofondens medel, men missionsstyrelsens tidigare utövade verksamhet bland svenska sjömän i utländska hamnar har övertagits av sjömansvårdsstyrelsen. Missionsstyrelsen synes sålunda numera i huvudsak vara inriktad på missionsverksamhet. Kollegiet anser, att kyrkofondens medel — i realiteten skattemedel — icke böra användas till dylikt ändamål utan att man för finansiering av denna verksamhet får liksom hittills anlita frivilliga gåvor.

Enär sålunda frågan om ordnande av avlöningsförhållandena för de i diakonien anställda prästerna redan är föremål för av Kungl. Maj:t anbefalld utredning samt, vad angår missionsstyrelsens direktor, kyrkofondens medel icke synas böra tagas i anspråk till dennes avlöning, anser kollegiet skäl icke föreligga för tillstyrkande av föreliggande motion.»

Statskontoret redogör till en början för framställningarna från 1946 och 1948 års kyrkomöten och för de av missionsstyrelsen och diakonistyrelsen 1937 gjorda framställningarna i huvudsaklig överensstämmelse med vad kammarkollegiet anförde samt yttrar vidare:

»Beträffande Stockholms stadsmission med dess strängt lokalt betonade verksamhet synas tillräckliga skäl ej heller föreligga för att taga kyrkofondens medel i anspråk för bidrag till föreståndarens avlöning.

Utöver vad sålunda anförts får statskontoret fästa uppmärksamheten vid den starkt ökade ekonomiska belastning, som den kommande regleringen av prästernas löne- och pensionsförhållanden samt överflyttningen av kostnaderna för kyrkomusikerna kommer att medföra för kyrkofonden. Med hänsyn härtill synes det icke tillrådligt att ytterligare öka kyrkofonden åvilande utgifter. Den totala kostnaden enligt det av motionären framkastade förslaget med bidrag motsvarande lönen för stiftsadjunkt skulle i runt tal uppgå till 150 000 kronor årligen.»

Svenska kyrkans missionsstyrelse yttrar bl. a. följande:

»För sin verksamhet åtnjuter missionsstyrelsen intet ekonomiskt bidrag från statsmakterna, men får upptaga tvenne årliga rikskollekter, nämligen Trettandedagen och Tredje Bördagen. Inkomsterna från dessa två rikskollekter ha de senare åren uppgått till omkring 1 miljon kronor per år under det att missionsstyrelsens inkomster och utgifter numera balansera med kr. 3 200 000 per år och äro stadda i stigande. Det är sålunda mer än 2 mil-

joner kronor årligen som förutom ovannämnda kollektorer måste insamlas på frivillighetens väg, en summa som även i nuvarande penningläge är högst betydande och kräver omfattande åtgärder och arbetsinsatser.

Missionsstyrelsens ekonomiska verksamhet granskas av revisorer förordnade av Kungl. Maj:t och har styrelsen att för varje kyrkomöte redovisa för sin förvaltning och avgiva berättelse om sin verksamhet.

Då av ovanstående torde framgå att missionsstyrelsens ekonomiska verksamhet är betydande och helt måste tackas av frivilliga gåvor med de ovisshetsmoment som ett dylikt förhållande alltid måste innebära, får styrelsen härmed vördsamt instämma i syftet av den motion som av herr Johnsson i Stockholm ingivits rörande bidrag ur kyrkofonden för avlöning av föreståndare vid vissa institutioner.»

Svenska kyrkans diakonistyrelse redogör inledningsvis för den i kammarkollegiets yttrande omförmälda skrivelsen den 7 december 1948 av kyrkomötet och erinrar om den utredning, som kollegiet anbefallts verkställa i anledning av kyrkomötets framställning samt anför vidare:

»Styrelsen är givetvis i hög grad intresserad av att kyrkofondsmedel få anlitas till direktorns avlöning och att denna fråga beaktas i samband med den allmänna prästlöneregleringen.

Slutförandet av nyssnämnda utredning och Kungl. Maj:ts i anledning därav vidtagna åtgärder synes emellertid böra avvaktas, innan ytterligare framställningar i ärendet äga rum.

På grund härav finner diakonistyrelsen för närvarande icke anledning att för sin del tillstyrka bifall till den gjorda motionen.»

Utskottet.

I motionen begäres att riksdagen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte överväga i vilken mån ur kyrkofonden kunde utgå bidrag till avlöning av direktorer och föreståndare i de olika diakonianstalterna, stadsmissionen i Stockholm samt missions- och diakonistyrelsen.

Till en början må erinras om att ifrågavarande direktorers och föreståndares avlöningsförhållanden icke berörts i de av riksdagen 1949 godkända nya grunderna för avlöningen av präster m. m. och att det, enligt vad utskottet under hand inhämtat, ej heller torde vara avsett att medtaga dessa prästmän vid den blivande prästlönereformen.

Beträffande direktorn vid diakonistyrelsen samt föreståndarna och direktorn för de olika diakonianstalterna synas flera skäl tala för att bidrag ur kyrkofonden borde utgå till avlöning av dessa prästmän. Sålunda äro ifrågavarande befattningshavares arbetsuppgifter i mycket närbesläktade med de åligganden, som ankomma å det territoriella prästerskapet och stiftsadjunkterna. Institutionernas verksamhet är vidare av stor betydelse för kyrkan i dess helhet. Emellertid torde införandet av ett sådant sätt för bestridande av avlöning åt dessa prästmän komma att medföra åtskilliga vanskligheter, även av principiell natur, vilka utskottet icke utan stöd av närmare utredning haft möjlighet att överblicka. Såsom framgår av kammarkollegiets till utskottet avgivna yttrande har kammarkollegiet anbefallts avgiva

utlåtande över en av 1948 års allmänna kyrkomöte till Kungl. Maj:t avgiven hemställan om att dessa präster skulle avlönas från kyrkofonden. Kammarkollegiet har i sitt yttrande upplyst, att denna fråga, som icke lämpligen syntes böra besvaras förrän frågan om prästerskapets lönereglering definitivt lösts, fortfarande vore beroende på kollegiets prövning.

Såvitt angår nu nämnda direktorer och föreståndare finner utskottet, att kammarkollegiets utlåtande bör avvaktas före ett ställningstagande till det av motionären väckta spørsmålet.

Stadsmissionens verksamhet, vilken icke såsom statskontoret gjort gällande är lokalt begränsad till Stockholm, är enligt utskottets mening väl jämförlig med den verksamhet som bedrivs av diakonistyrelsen och de olika diakonianstalterna. Frågan om bidrag ur kyrkofonden till avlöning av föreståndaren för stadsmissionen måste därför anses äga så nära samband med motsvarande spørsmål beträffande övriga nu nämnda i diakoniens tjänst arbetande direktorer och föreståndare, att det icke synes ändamålsenligt att fatta ståndpunkt i denna fråga innan sagda spørsmål erhållit sin lösning.

Vad slutligen angår missionsdirektorn torde missionsstyrelsens verksamhet, ehuru av väsentlig betydelse för kyrkan, dock icke vara av sådan beskaffenhet att anslag ur kyrkofonden bör utgå till avlöning av missionsdirektorn.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion, II: 372, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 5 april 1951.

På första lagutskottets vägnar:

VERNER HEDLUND.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Cassel, Lindblom, fru Sjöström-Bengtsson, herrar Ivar Nilzon, Lindgren, Fritiof Karlsson och Georg Pettersson;

från andra kammaren: herrar Hedlund i Östersund, Lindberg*, Johnson i Stockholm, Landgren, Håstad, fru Johansson i Skövde, herr Andersson i Björkäng och fröken Liljedahl*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.